

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete 15 hp

”Man får inte vara så PK hela tiden”

En kvalitativ studie som undersöker jämställdhet i bildpedagogisk praktik med avseende på konst- och bildhistoria

Författare: My Jallow

Handledare: Eva Cronquist

Examinator:

Anna Micro Vikstrand

Termin: HT16

Ämne: Bildpedagogik

Nivå: Avancerad

Kurskod: 4BPÄ1E

Abstract

Syftet med denna studie är att undersöka om bildlärare arbetar med jämställdhet när de undervisar i konsthistoria. Studiens frågeställningar undersöker hur bildlärare uppfattar sitt jämställdhetsarbete och hur bildlärare arbetar med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet. Målet är att synliggöra och diskutera jämställdhet i bildämnet. Vid insamlandet av empiri har en kvalitativ metod applicerats, så som semistrukturerade intervjuer med tre bildlärare. I analysen har tematisk innehållsanalys använts på de transkriberade intervjuerna. Resultatet visar att lärarna har olika uppfattning av hur deras jämställdhetsarbete bör utföras och vad jämställdhet innebär. De tre bildlärarna arbetar med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet på olika sätt. Bildlärare Alm belyser objektifieringen av kvinnor i medier och masskultur när hen arbetar med sexistiska bilder i årskurs åtta. Bildlärare Björk fokuserar på att göra eleverna normkritiska och uppmuntrar dem till att ifrågasätta rådande maktstrukturer. Bildlärare Ceder lyfter medvetet in kvinnliga konstnärer i undervisningen för att eleverna ska få kvinnliga förebilder och hen uppmuntrar flickorna till att ta lika mycket plats som pojkarna.

Nyckelord

Jämställdhet, feminism, genusystem, undervisning, kvinnliga konstnärer, bildpedagogik, konsthistoria

English title

“You can’t always be politically correct” A qualitative study that examines gender equality in pedagogical practice with regards to art and picture history.

Tack

Stort tack till Maria Stam som hjälpte mig reda ut det jag krånglat till. Tack till informanterna som ställde upp på intervjuer. Jag vill även tacka min dotter Juni som gav mig energin som behövdes för att bli klar med denna uppsats och därmed min utbildning.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	4
1.2 Disposition	5
1.3 Forskningsöversikt	5
1.3.1 Jämställdhet i skolan	5
1.3.2 Jämställdhet i konstvärlden	7
1.3.3 Estetiska ämnen och genus	7
1.4 Teoretiska utgångspunkter	8
1.4.1 Feminism	8
1.4.2 Genussystemet	9
1.4.3 Genus	10
1.4.4 Normer och jämställdhet	10
1.4.5 Sammanfattning	11
1.5 Material och metod	11
1.5.1 Tillvägagångsätt	11
1.5.2 Etiska överväganden	12
1.5.3 Analysmetod	13
1.5.4 Källor och källkritik	14
2 Bakgrund	14
2.1 Kvinnor i konsthistorien	14
2.2 Vad säger kursplanen om undervisning i konsthistoria	16
3 Resultat och analys	16
3.1 Presentation av bildlärarna	17
3.2 Hur bildlärarna uppfattar sitt jämställdhetsarbete	17
3.2.1 Lärarnas uttryck kring jämställdhet och klassiska könsmonster	17
3.2.2 Lärarnas sätt att arbeta med jämställdhet	18
3.3 Bildlärares arbete med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet	20
3.3.1 Bildlärares kunskaper gällande konsthistoria	20
3.3.2 Bildlärares syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien	20
3.3.3 Konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien	22
4 Tolkning av resultat	23
4.1 Hur bildlärarna uppfattar sitt jämställdhetsarbete	23
4.1.1 Lärarnas uttryck kring jämställdhet och klassiska könsmonster	23
4.1.2 Lärarnas sätt att arbeta med jämställdhet	24
4.2 Bildlärares arbete med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet	26
4.2.1 Bildlärares kunskaper gällande konsthistoria	26
4.2.2 Bildlärares syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien	26
4.2.3 Konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien	28
5 Sammanfattning	29
6 Diskussion	30
7 Slutsats och rekommendationer	31
Referenser	32
Tryckta källor:	32
Otryckta källor:	33
Bilagor	34

1 Inledning

Utifrån mina egna erfarenheter är kvinnor i konsthistorien något som inte är vanligt förekommande. Under min tid på universitetet har jag endast kommit i kontakt med ett fåtal. Till en början var detta inte något som jag reflekterade över men i takt med utbildningens gång och att mina personliga vyer har vidgats har jag fått ett mer kritiskt förhållningssätt, och när det kritiska ögat en gång har öppnats synliggörs orättvisor.

Denna studie undersöker hur tre verksamma bildlärare från tre olika skolor med skilda bakgrunder ser på jämställdhet med avseende på sitt eget bildpedagogiska arbete. Ett av skolans uppdrag är att bedriva ett jämställdhetsarbete och i skolans styrdokument står det följande:

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet (Skolverket 2011, 8).

Det är lärarutbildningens ansvar att se till att lärarstudenter får med sig de redskap som krävs för att kunna säkerställa en jämställd skola. Med utgångspunkt i mina egna erfarenheter ser jag brister inom lärarutbildningen i form av att det egna intresset för jämställdhetsfrågor är det som avgör vilka kunskaper som varje enskild student tar med sig ut i arbetslivet. I detta grundar sig mitt intresse för hur verksamma lärare arbetar med jämställdhet i sin undervisning. Min förhoppning med denna studie är att belysa jämställdhetsarbete i skolan, i detta fall inom ämnet bildpedagogik. Detta hoppas jag med tiden kan leda till en större medvetenhet i jämställdhetsfrågor.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka om bildlärare i skolans år 7-9 arbetar med jämställdhet när de undervisar i konsthistoria. Studiens forskningsfrågor är:

- * Hur uppfattar bildlärare sitt jämställdhetsarbete?
- * Hur arbetar bildlärare med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet?

Utifrån dessa frågor vill jag synliggöra bildlärares betydelse för jämställdhet i denna del av bildämnet.

1.2 Disposition

I kapitel 1 presenteras tidigare forskning, teoretiska utgångspunkter samt material och metod. Kapitel 2 är ett bakgrundskapitel som ger en historisk överblick avseende kvinnor i konsthistorien. Resultat och analys presenteras i kapitel 3 och resultatet är indelat i olika teman. I kapitel 4 presenteras tolkning av resultatet. I kapitel 5 presenteras en kort sammanfattning av resultatet och i kapitel 6 diskuteras resultatet. I kapitel 7 presenteras studiens slutsatser samt förslag på vidare forskning.

1.3 Forskningsöversikt

Det bildpedagogiska forskningsfältet i Sverige är ännu ungt och det finns inte mycket forskning i ämnet bildpedagogik, än mindre på området jämställdhet i bildämnet. Min forskningsöversikt är indelad i tre delar: forskning om jämställdhet i skolan, jämställdhet i konstvärlden och forskning om hur estetiska ämnens praktik påverkas av genus. Nedan presenteras en överblick av dessa tre forskningsområden.

1.3.1 Jämställdhet i skolan

Ann-Sofie Ohlander, professor inom historia som har skrivit om kvinno- och jämställdhetsforskning har på uppdrag av delegationen för jämställdhet i skolan granskat läromedel i historia med avseende på jämställdhet (Ohlander 2010, 9). I hennes rapport framgår det att kvinnor får ett minimalt utrymme i läroböckerna samt att de få kvinnor som nämns upplevs vara sent inflikade och endast ingå i separata avsnitt. Vidare belyser Ohlander att det i tre av läromedlen finns kommentarer och texter som är direkt sexistiska. Kvinnorna får inte heller mer utrymme med tiden utan det är snarare färre kvinnor som nämns ju längre fram i tiden vi kommer. Kvinnors historia berörs i princip inte alls och med tanke på skolans jämställdhetsuppdrag och vad som står i läroplanerna och kursplanernas mål visar detta enligt Ohlander på stora brister gällande skolans jämställdhetsuppdrag (Ohlander 2010, 7). Ohlander avslutar rapporten med en reflektion där hon diskuterar vilka effekter uteslutandet av kvinnor i läromedlen har på flickors och pojkars självbilder och omvärldskunskaper. Ohlander säger:

Hur påverkas skolelever, flickor och pojkar av att få historien presenterad som en aldrig ifrågasatt eller diskuterad manlig angelägenhet med traditionella manliga perspektiv, en historia där det ibland knappast verkar ha funnits några kvinnor? En historia som dessutom i tre av de böcker som här behandlats har inslag som måste betecknas som sexistiska och förnedrande. Vi har idag en återkommande diskussion om självdestruktiva drag och handlingar hos framför allt flickor. Historieundervisningen, om den följer de läromedel som här har granskats, kan knappast bidra till att ge flickor positiva självbilder eller kvinnliga förebilder i historien. Det är snarare tvärt om. Och pojkar möter ett snävt mansideal, som riskerar att låsa dem i en begränsande och till sin innebörd negativ bild av sig själva och omvärlden (Ohlander 2010, 73).

Bristen på kvinnliga förebilder påverkar enligt Ohlander både flickor och pojkar. Pojkar riskerar att bli låsta i ett mansideal där de tvingas gestalta något som de inte är. Ohlander reflekterar dessutom över flickors negativa självbilder och uttrycker att avsaknaden av kvinnor och kvinnors berättelser kan vara en av orsakerna till att flickor blir nedtryckta.

Avhandlingen *Bland självporträtt och parafraaser, om kön och skolans bildundervisning* skriven av Stina Wikberg 2014 belyser bildundervisningen ur ett genusperspektiv. Genom kvalitativa studier på två olika skolor undersöker hon hur elever reproducerar könsstereotyper i bildundervisningen och hur bildundervisningen könar elever (Wikberg 2014, 3). Bildämnet har enligt Wikbergs studie en feminin stämpel och det finns en uppfattning bland elever att rita och måla främst är för tjejer (Wikberg 2014, 35, 99, 107). Den feminiserade stämpeln gör då även att ämnet nedvärderas (Wikberg 2014, 62). Det framkommer även att flickors intresse för bild och dominansen av kvinnliga lärare bidrar till denna feminisering (Wikberg 2014, 54). När Wikberg frågar elever om de anser att bildämnet är mer för tjejer hävdar de pojkar som visar ett intresse för och är skickliga i ämnet att så inte är fallet. De menar att alla konstnärer är killar (Wikberg 2014, 107). Här hänvisar Wikberg till Hermeles publikation *Konsten - så funkar det (inte)* från 2009. Den visar att dagens yrkesverksamma konstnärer till övervägande del är kvinnor och anledningen till föreställningen bland elever att konstnärer är män är att eleverna fortfarande möts av fler manliga än kvinnliga konstnärer i den kanon¹ som presenteras i undervisningen. Konstnärsyrket genom historien är dessutom manligt kodat och tar störst plats i konsthistorien. Därav känner de pojkar som är skickliga inom bild att de endast kan inta konstnärpositionen då det är den enda del som är kopplad till bildundervisningen som inte utmanar deras maskulinitet (Wikberg 2014, 126).

---

¹ Kanon används som en beteckning för att det skulle finnas vissa verk eller konstnärer som är särskilt framträdande i konsthistorien och som har en viss status. Kanon består främst av män.

1.3.2 Jämställdhet i konstvärlden

Konsten - så funkcar det (inte) är en undersökning från 2009 gjord av genusvetaren Vanja Hermele på uppdrag av Konstnärernas riksorganisation (KRO) och Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF). Studien undersöker hur jämställd konstvärlden är och med hjälp av statistik, ett 30-tal intervjuer med verksamma personer i konstvärlden och enkäten *Konstnärernas villkor* där 1298 kvinnliga konstnärer och 590 manliga konstnärer deltog (Hermele 2009, 4).

Hermele kommer fram till att konstvärlden är ojämsälld och omedveten. 72% av kvinnorna som deltog i studien menar att bildkonsten inte är jämställd medan 60% av männen som deltog menar att den är jämställd (Hermele 2009, 40). Det råder en hierarki inom konstvärlden där manlig konst värderas högre än kvinnlig konst. Män besitter även högre positioner än kvinnor. Trots att det är en övervägande del kvinnor som studerar konst är majoriteten bland professorerna män (Hermele 2009, 76). Män får även högre ersättning än kvinnor och deras konst tar större plats i det offentliga rummet än kvinnors konst (Hermele 2009, 88). Kvalitetsbegreppet används för att berättiga denna diskriminering då galleristerna menar att de köper in konst som är av god kvalitet och att de inte kan påverka att konsten till övervägande del är gjord av män (Hermele 2009, 103). Hermele menar att de då är viktigt att syna detta kvalitetsbegrepp då kvalitet ofta är manligt kodat (Hermele 2009, 58).

1.3.3 Estetiska ämnen och genus

Sommaren 2018 publicerades boken *Estetiska ämnen och genus*. I boken diskuterar de åtta författarna hur de estetiska ämnena praktiskt påverkas av genus. De estetiska ämnena bild, musik, slöjd och dans presenteras ur ett historiskt och nutida perspektiv. Boken lyfter även hur skolan och dess ämnen påverkats av olika samhällsförändringar. Eva Skåreus, docent i pedagogiskt arbete med inriktning bild, och Stina Wikberg, universitetslektor i pedagogiskt arbete med inriktning bild, är de av bokens författare som inriktat sig på bildämnet och tillsammans med Erik Sigurdson, universitetslektor i pedagogiskt arbete, skriver de ett gemensamt avslutande reflektionskapitel.

I reflektionskapitlet ger författarna konkreta förslag på hur verksamma lärare kan arbeta mer genusmedvetet. De poängterar vikten av att lärare är medvetna om hur de själva bidrar till att återskapa könsskillnader i sin undervisning och genom att identifiera var, när och hur dessa

skillnader uppstår kan lärare arbeta mer genusmedvetet (Skåreus 2018, 173-174). En förlegad konstkanon reproduceras fortfarande i bildundervisningen vilket leder till att eleverna tror att de mest framstående konstnärerna främst är män (Wikberg 2014). De menar att det är svårt för läraren att bryta mot denna konstkanon då det förutsätter att läraren själv är påläst och medveten om kvalitetsbegreppets komplexitet (Skåreus 2018, 177). Tydliga och strukturerade uppgifter där läraren medvetet försökt bryta traditionella könsmonster är ett bra sätt för att arbeta genusmedvetet (Skåreus 2018, 178).

1.4 Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt kommer studiens teoretiska perspektiv att presenteras. Denna studie utgår från feministisk teori med genussystemet som ansats. Genom att använda lager av teorier frambringas en nyanserad bild av det som ska undersökas. Feminismen är den grundläggande teorin om att kvinnor är underordnade män (Gemzöe 2015, 16). På denna omfattande teori appliceras sedan genussystemet som en mer konkret teori som synliggör de maktstrukturer som män och kvinnor befinner sig i. Vidare definieras begreppen: *genus*, *genussystemet*, *isärhållande*, *underordning*, *jämställdhet*, *"vi och dom"*, *intersektionalitet*, *femininitet*, *maskulinitet*, *könsmaksordning*, *normer*, *normkritik* och *osynliga regler*. Begreppen används sedan vid analys och tolkning av resultatet. Avsnittet avslutas med en kort sammanfattning.

1.4.1 Feminism

Feminismen är ett perspektiv som har som mål att det ska bli jämställt mellan könen. Enligt feminismen är kvinnor underställda män. Kvinnor tjänar i genomsnitt mindre än sina manliga kollegor, tar större ansvar i hemmen och värderas utefter sitt utseende istället för prestation med mera (Gemzöe 2015, 19-21). Lena Gemzöe som forskar inom det feministiska området har gjort en definition av vem som är feminist. En definition som hon kallar ordboksdefinitionen (Gemzöe 2015, 16) säger: "En feminist är en person som anser att kvinnor är underordnade män och att detta förhållande bör ändras". Enligt Gemzöe råder det en uppfattning om att feminister är på ett visst sätt och de tillskrivs diverse negativa egenskaper. Genom att kunna använda sig av ordboksdefinitionen går det då att avleda det negativa synsätt som råder och istället leda in det på vad som anses vara relevant (Gemzöe 2015, 16).

Radikalfeminismen² myntade termen patriarkatet vilket enligt dem är ett samhälleligt system som bygger på mäns hegemoni gentemot kvinnor (Gemzöe 2015, 49). En av grundstenarna i patriarkatet är förställningen att kvinnor på något sätt skulle vara sämre och mindre värda än män, och radikalfeministerna hävdar att denna föreställning är något som flickor och pojkar får lära sig från och med den dag de tar sig sina första andetag (Gemzöe 2015, 82). Enligt Gemzöe (2015, 83) har de feministiska begreppen patriarkat och kön en politisk laddning och har därmed ersatts med de mer akademiska begreppen genussystem och genus.

1.4.2 Genussystemet

För att förklara varför kvinnor allmänt, historiskt, och geografiskt har ett lägre socialt värde än män myntade genusforskaren Yvonne Hirdman begreppet genussystem. Genussystemet innebär kortfattat: isärhållning av könen och att det manliga är norm. Detta kan i sin tur användas som en teori om underordning (Hirdman 1997, 49). Isärhållandet innebär att kvinnor och män ses som varandras motsatser och tillskrivs olika egenskaper. Ett exempel på detta är att kvinnor och män verkar i samhället inom olika områden. En grov generalisering kan vara att kvinnor arbetar inom vård och omsorg och därmed tillskrivs egenskaper så som ömma och moderliga i motsats till män som lämpar sig för att arbeta med teknik och inom hantverksyrken. Yrken som är mansdominerade ses dessutom som mer värdefulla vilket yttrar sig i att deras löner är högre än lönerna inom klassiska kvinnoyrken. En annan faktor som visar på ojämlikheten mellan könen är att det är fler kvinnor än män som läser vid universitetet. Trots det är det männen som sitter på de höga posterna i samhället (Gemzöe 2015, 19-20). Det finns ytterligare en faktor som är värd att ta upp. Enligt statistiken ser det ut som att vi är på god väg mot ett jämställt samhälle eftersom kvinnor har fått ta allt mer plats i regeringen. Dock är isärhållandet återkommande även här, då kvinnor främst besitter poster som fokuserar på klassiska kvinnofrågor och män sitter på poster som fokuserar mer på mansfrågor³ (Gemzöe 2015, 19-20).

---

² Varför kvinnor är underordnade män och hur kvinnor ska bli jämställda män är frågor som har gjort att det finns olika inriktningar inom feminismen. De mest framträdande inriktningarna är liberalfeminism, socialistisk feminism, radikalfeminism och socialistisk radikalfeminism (Gemzöe 2015, 33).

³ Kvinnofrågor är frågor som bland annat rör barn, familj, omvårdnad. Mansfrågor är frågor som bland annat rör ämnen i form av ekonomi och försvar.

Nina Lykke, professor i genusvetenskap anser att begreppet intersektionalitet är viktigt att känna till och ta hänsyn till när feministisk teori och genus diskuteras, eftersom den till stor del är integrerad med feminismen (Lykke 2009, 106). Intersektionalitet innebär att kvinnor och män inte är en homogen grupp och att det finns andra faktorer som kan påverka en persons förutsättningar så som genus, etnicitet, ålder sexuell preferens, klass, profession och nationalitet. En vit högutbildad kvinna kan ha helt andra förutsättningar och besitta en högre status än en invandrad lågutbildad man (Lykke 2003, 52). För att min studie inte ska bli för omfattande har jag dock medvetet valt att enbart fokusera på kön/genus i min tolkning.

1.4.3 Genus

Enligt forskarna Linda Fagerström och Maria Nilsson (2011, 7) hävdar genusforskare i stort att kön är en social och kulturell konstruktion. Kön är något som vi lär oss, ett slags rollspel. Ett annat ord för könsroller är genus. I genusforskning är kön ursprungligen ansluten till det biologiska medan genus är ansluten till det sociala och kulturellt konstruerade. Enligt Fagerström och Nilsson (2011, 7) är det inte en tillfällighet att pojkar fostras till att ta mer plats än flickor. Då det ur ett feministiskt perspektiv är just detta som bibehåller den könsmaktsordning som syns i vårt samhälle där män är överlägsna kvinnor.

1.4.4 Normer och jämställdhet

Enligt Thornberg (2013, 26-27) är normer något som ligger djupt inbäddat i vårt samhälle. Normer är osynliga regler som säger hur vi ska och inte ska vara. Normer påverkar oss och formar oss. Normers uppgift är att hålla samman grupper och dela in grupper och människor i ”vi och dom”. Vidare säger Thornberg (2013, 28) att normer finns för att underlätta den mänskliga gemenskapen, men de ska också göra så att människor skiljs åt gällande, makt, tillgångar, rang och sociala roller. Enligt europeiska socialfondens rapport *Konstruktiv normkritik* (2012, 11) handlar normkritik om att fokusera på makt. Genom att upptäcka och ifrågasätta normer och det som är normalt kan hämmande strukturer motverkas. Istället för att försöka anpassa individen till systemet så anpassas systemet efter individen, vilket leder till att diskriminering motverkas och det skapas ett mer tolerant samhälle där alla får ingå (ESF 2012, 12). Ett normkritiskt arbetssätt är ett sätt att arbeta för jämställdhet. Jämställdhet är ett underbegrepp till paraplybegreppet jämlikhet. Gun- Marie Frånberg (2010, 179) hävdar att jämställdhet handlar om förbindelsen mellan män och kvinnor och kunskaper om varför kvinnor och män behandlas olika.

1.4.5 Sammanfattning

Studiens teori är en teori om underordning. Den utgår från feministisk teori och har genussystemet som ansats. Feminismen är den grundläggande teorin om att kvinnor är underordnade män (Gemzöe 2015, 16). Eftersom feministisk teori är omfattande appliceras i denna studie sedan genussystemet som en mer konkret teori. Detta för att synliggöra de maktstrukturer som män och kvinnor befinner sig i. Begreppen: *genus*, *genussystemet*, *isärhållande*, *underordning*, *jämställdhet*, *”vi och dom”*, *intersektionalitet*, *femininitet*, *maskulinitet*, *könsmaktsordning*, *normer*, *normkritik* och *osynliga regler* klargörs. Begreppen används sedan vid analysen och tolkningen av resultatet.

1.5 Material och metod

I följande avsnitt beskrivs studiens material, insamlingsmetod, urval och de etiska principer som tillämpats. Därefter beskrivs analysmetoden. I anslutning till beskrivningarna framförs kritik som kan riktas mot studien.

1.5.1 Tillvägagångsätt

Vid studiens början tog jag kontakt med rektorerna på alla högstadieskolor i en medelstor kommun i södra Sverige. Jag berättade om studiens syfte och önskade komma i kontakt med skolornas bildlärare. Jag fick återkoppling från totalt tre stycken verksamma bildlärare som var villiga att delta i studien vilka alla arbetade på olika skolor och hade olika utbildningsbakgrunder.

Studien grundar sig i en så kallad kvalitativ forskningsmetod. Alan Bryman (2011, 340-344) menar att syftet med kvalitativa forskningsmetoder är skapa en förståelse för sociala verksamheter genom observationer eller intervjuer. I följande studie använde jag mig av det sistnämnda, men för att förstå informanternas situation och pedagogiska sammanhang var jag med på två lektioner hos två utav bildlärarna.

Studiens intervjuer var semistrukturerade vilket innebär att jag använde mig av en intervjuguide som innehöll frågor som tillhörde olika teman (se bilaga 1). De teman som ingick i intervjun

var följande: *bakgrund om läraren, jämställdhet, undervisningen och elevpåverkan &⁴ samhällspåverkan*. Semistrukturerade intervjuer innebär ett avslappnat förhållningssätt där intervjuaren kan fråga sina frågor för att följa upp informantens resonemang och ställa följdfrågor (Bryman 2011, 414). Jag frångick vid behov mina frågor för att kunna ställa följdfrågor. Därav tog intervjuerna olika lång tid. Två av intervjuerna tog cirka 30 minuter och en intervju varade i en timme.

Pål Repstad (2007, 93) och Monica Dalen (2008, 37) skriver att det alltid är en risk med att ha framme en inspelningsapparat vid en intervju. Dock upplevde jag inte att detta var ett hinder då studiens informanter varken ifrågasatte varför de skulle spelas in eller upplevdes som hämmade av ljudinspelningen. Fördelarna med att använda sig av en ljudinspelning är att intervjuaren kan ha sitt fulla fokus på informanten och kan med lätthet ställa följdfrågor (Repstad 2007, 93). Intervjuerna spelades in på min smartphone och jag transkriberade intervjuerna kort efter att de genomförts. Detta för att uttalad information inte skulle glömmas bort (Repstad 2007, 93). Alla transkriptionerna utfördes på likvärdigt sätt. För att säkra goda analyser är det enligt Tholander och Cekaite (2015, 203) viktigt att hitta en specifik nivå av noggrannhet i sin transkribering och sedan hålla sig till den genom alla transkriptionerna. Detta för att materialet vid studiens slut ska kunna analyseras konsekvent.

1.5.2 Etiska överväganden

När en studie utförs är det av stor vikt att ta hänsyn till vissa etiska överväganden. Därav har min studie följt vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, 7–14). Informationskravet uppfyllde jag när jag vid studiens början kontaktade rektorerna och lärarna och presenterade mig och mitt syfte. Jag förklarade vilket universitet jag kom ifrån och jag lämnade kontaktuppgifter till både mig och min handledare. Detta för att de med enkelhet skulle kunna kontakta mig om de skulle ha några frågor gällande studien och deras deltagande. Informanterna fick tillfälle till att lämna sitt samtycke när de informerades om att deras deltagande var frivilligt och att de kunde avbryta sitt deltagande när de ville. I studiens resultat fingeras deltagarnas namn, kön och skolor, detta för att säkra konfidentialitetskravet. I samband

---

⁴ Jag har medvetet valt att använda mig av & istället för och. Detta för att det tydligt ska framgå att elevpåverkan & samhällspåverkan hör ihop.

med studiens avslut har all empiri raderats; så som ljudinspelningar, transkriberingar och anteckningar, därmed är även nyttjandekravet uppfyllt (Vetenskapsrådet 2002, 7–14).

1.5.3 Analysmetod

Enligt Fejes och Thornberg (2015, 36) är varje kvalitativ studie unik, likaså det analytiska arbetssättet. Det finns alltså inget rätt eller fel så länge forskaren på ett så ärligt sätt som möjligt presenterar sin insamlade data med utgångspunkt i studiens syfte. ”Använd hela ditt intellekt för att på ett rättvisande sätt representera den data du har och kommunicera vad din data visar utifrån syftet med din studie” (Fejes och Thornberg 2015, 36).

Studiens empiriska material består av tre transkriberade intervjuer. Efter att intervjuerna var genomförda och transkriberade började jag leta efter olika resonemang för att finna olika teman. De olika temana växte fram i takt med att samma eller liknande resonemang framkom i olika intervjuer (jfr Wibeck 2010, 100; Denscombe 2009, 267). Denna analysmetod går under namnet tematisk innehållsanalys. Genom att dela upp analysarbetet i mindre enheter, eller i detta fall teman blev materialet lättare att bearbeta och analysera (Wibeck 2010, 100). Det första jag gjorde var att sortera materialet under mina två forskningsfrågor; *hur bildlärarna uppfattar sitt jämställdhetsarbete* och *bildlärarnas arbete med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet*, och därefter sorterade jag mitt material i olika teman;

- Bildlärarnas uttryck kring jämställdhet och klassiska könsmonster.
- Bildlärarnas sätt att arbeta med jämställdhet.
- Bildlärarnas kunskaper gällande konsthistoria.
- Bildlärarnas syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien.
- Konsekvenser av att utesluta kvinnor i konsthistorien.

För att underlätta mitt arbete med att sammanställa materialet markerade jag temana i olika färger. En färg för varje tema. Jag analyserade sedan ett tema i taget. I resultatet presenteras citaten tillsammans med en kommenterande text vilket enligt Patel och Davidsson (2011, 121) bidrar till en nyanserad läsoplevelse samt att det ökar textens trovärdighet. I tolkningen av resultatet ställdes undersökningens teman och citat mot det teoretiska ramverk som undersökningen har lutat sig mot.

För att göra resultatet tydligt har jag använt studiens forskningsfrågor som rubriker och ovan nämnda teman har använts som underrubriker.

1.5.4 Källor och källkritik

I forskningsöversikten har jag använt mig av studier inom ämnet historia. Detta för att motsvarande forskning inom det bildpedagogiska fältet ännu inte har gjorts. Detta kan delvis bero på att läroböcker i ämnet bild inte används i samma utsträckning som i ämnet historia. Dock anser jag att Ann-Sofie Ohlanders forskning är relevant för min studie då hon själv är insatt i jämställdhetsfrågor och att konsthistoria och historia är närbesläktade skolämnen. Vanja Hermeles rapport är 10 år gammal och det skulle behövas göra en ny undersökning på området för att vi ska kunna veta hur jämställdhetsläget i konstvärlden ser ut i dag. Trots att Nochlins essä är från 1970-talet och att Greers bok skrevs under 1980-talet anser jag att de har relevans för min studie då de belyser mitt forskningsfält.

2 Bakgrund

2.1 Kvinnor i konsthistorien

Kvinnor i konsthistorien är ett omdebatterat ämne och det finns olika förklaringsmodeller beträffande kvinnors frånvaro bland de stora konstnärerna. Forskarna och författarna nedan är dock eniga om att det grundar sig i ett flerårigt förtryck där kvinnor inte har haft möjligt att varken utveckla sina konstnärskap eller få möjlighet att synas i samma utsträckning som manliga konstnärer.

På 80-talet skrev Germaine Greer i sin bok *Hinderloppet* att de som intresserar sig för kvinnliga konstnärer i historien snart blir införstådda med att de kvinnor som går att finna är manliga konstnärers släktingar (Greer 1980, 13). För att en kvinna skulle ha möjlighet att ägna sig åt konsten var hon tvungen att växa upp i en konstnärsfamilj (Greer 1980, 12). Detta är något som alla kvinnliga konstnärer fram till för hundra år sedan har gemensamt. För att kunna få en förståelse för varför det inte finns några stora kvinnliga konstnärer i konsthistorien måste det kvinnans roll i samhället belysas. Kvinnor har länge varit förtryckta⁵ och de har varit och är underordnad männen. Kvinnor har inte haft samma rättigheter och möjligheter. Dessa praktiska

---

⁵ Varför och hur detta hänger ihop illustreras under rubriken 1.3.1 feminism.

hinder menar Eriksson och Göthlund (2003, 18) var avgörande för att kvinnor skulle kunna ägna sig åt sina konstnärskap och skapande i stort. Kvinnor har inte heller betraktats som kompetenta och intellektuella utan snarare jämförts med känslostyrda väsen vars främsta uppgift har varit att ta hand om familjen (Greer 1980, 13). Vidare skriver Greer att kvinnliga konstnärer som var verksamma före artonhundratalets början sällan uttryckte sin egna kreativitet utan främst ägnade sig åt att imitera ett bildspråk som redan skapats utav män. Detta berodde på att kvinnor inte ansågs vara kompetenta nog för att skapa egna uttryck. Någon som går emot detta är författaren och feministen Barbro Werkmäster (2006, 9) som menar att en av orsakerna till att kvinnor inte fått lika stort utrymme som deras manliga kollegor är det faktum att de gestaltat en annan verklighet, vilket gör att kvinnors konst skiljer sig från männens. Männens ansågs enligt Greer (1980, 13) vara genier, något som även Hanna Rutberg (2017, 25) konstaterar i sitt examensarbete där hon gjort en analys av konsthistorisk litteratur. Rutberg skriver att manliga konstnärer och deras verk ofta beskrivs med kraftfulla begrepp så som banbrytande, mästerverk och geni till skillnad från kvinnor som framställs på ett försiktigare sätt. Uttryck så som viktiga, betydelsefulla och nyckelpersoner möts i de texter som handlar om kvinnor och deras konst.

Under mitten av artonhundratalet fick kvinnor tillträde till de offentliga konstskolorna och trots att hundratals kvinnor började studera måleri ansågs konstnärslivet som högst opassande (Greer 1980, 14), och enligt Linda Nochlin, som är en amerikansk konsthistoriker, är det just utbildning eller snarare bristen på utbildning som är orsaken till att det inte finns några stora kvinnliga konstnärer. 1971 skrev Nochlin i sin banbrytande essä ” varför har det inte funnits några stora svenska konstnärer?” följande:

Utan uppmuntran, utbildningsmöjligheter och belöningar är det nästan otroligt att en viss procentandel kvinnor faktiskt framhärjade och försökte sysselsätta sig inom konsten (Nochlin 1971/2014, 43).

För även om kvinnor fick tillträde till konstskolorna så hade de inte samma möjligheter som männen då de bland annat inte fick delta i nakenstudier som är en grundläggande del i den konstnärliga utbildningen (Eriksson och Göthlund 2003, 17). Greer presenterade hundratals olika konstnärer i sin bok *Hinderloppet*, något som Nochlin (1971/2014, 26-27) kritiserar. Nochlin menar att när vi kastar ljus på bortglömda eller till och med försöker återupptäcka kvinnliga konstnärer så blundar vi för problemet. I äldre konsthistorieskrivning finns det inga stora kvinnliga konstnärer vilket beror på den diskriminering som kvinnor i alla tider har utsatts för.

Vad är då konst? Det råder en allmän uppfattning om att konst är något genialiskt som innehar en inneboende kraft vars skapare lyckas uttrycka genom någon sorts mytisk genialitet. Nochlin (1971/2014, 27) hävdar att för att kunna skapa konst krävs det utbildning och övning. Detta innebär inte att det inte finns några skickliga kvinnliga konstnärer utan det innebär att kvinnor inte har fått ta plats i de sammanhang som krävs för att de ska kunna skapa sig ett namn och bli framgångsrika. Detta är även något som den feministiska och marxistiska konsthistorikern Griselda Pollok nämner i en intervju med *Dagens Nyheter Kultur*: ”Manliga konsthistoriker betar sig som att vi inte fanns. De tycker inte att något behöver ändras, och debatten har inte producerat någon ny inkluderande historia [...]” (Griselda Pollok, DN Kultur, 2007). Enligt Eriksson och Göthlund (2003, 15) skapas kanon av de som konsumerar och skriver om konst. I och med att de som konsumerar konst endast är intresserade av den konst som redan har uppnått en viss status ligger ansvaret på konstforskare och konstkritiker att medvetet lyfta de konstnärer som tenderar att falla bort.

2.2 Vad säger kursplanen om undervisning i konsthistoria

Som det framgår i inledningen har alla elever rätt till en likvärdig utbildning och i skolans styrdokument står det att skolan ska arbeta för att motverka traditionella könsmonster (Skolverket 2011). Hur det ska genomföras framgår inte lika tydligt. En annan otydlighet är vad som bör ingå i undervisningen gällande konsthistoria. Riktlinjerna är tolkningsbara och det enda som är kopplat till konsthistoria är följande:

Samtida konst- och dokumentärbilder samt konstverk och arkitektoniska verk från olika tider och kulturer i Sverige, Europa och övriga världen. Hur bilderna och verken är utformade och vilka budskap de förmedlar (Skolverket 2011, 22)

Det står ingenstans i det centrala innehållet att bildlärare ska undervisa en särskild kanon när det gäller konstbilder eller att specifika konstnärer måste benämnas.

3 Resultat och analys

Först presenteras studiens informanter och sedan presenterar jag mina intervjuer med hjälp av citat och kommenterande text. Jag har valt att presentera resultatet tematiskt. Detta för att göra resultatet tydligt. Jag har använt studiens forskningsfrågor som rubriker och teman har använts som underrubriker.

3.1 Presentation av bildlärarna

Bildlärare Alm är i fyrtioårsåldern och har arbetat som lärare i cirka tio år. Innan hen började arbeta som lärare arbetade hen med barn med funktionsnedsättningar och barn med problematiska hemförhållanden. Hen har lärarutbildning och är behörig i ämnena bild och svenska upp till gymnasienivå. Hen arbetar på en högstadieskola och undervisar årskurserna åtta och nio i bild.

Bildlärare Björk är i femtioårsåldern och har arbetat inom skolan i tjugofem år. Hen har inte någon lärarutbildning utan är utbildad bildkonstnär. Hen har under åren arbetat inom alla ålderskategorier, från förskolan upp till pensionärsuniversitetet. I nuläget undervisar hen i årskurserna tre till nio. Bildlärare Björk är inte intresserad av vare sig lärarutbildning eller lärarlegitimation utan ser sin roll i skolan från ett annat perspektiv där hens funktion är att se hur konsten kan användas i skolan.

Bildlärare Ceder är i trettioårsåldern och har arbetat som lärare i fyra år. Hen undervisar i ämnena bild och spanska och har ingen lärarlegitimation. Hen har dock läst två år på folkhögskola med konstnärlig inriktning, några mindre konstkurser och har påbörjat sina lärarstudier vid universitetet. Vid intervju tillfället har hen tagit en paus i sina studier och arbetar heltid. Bildlärare Ceder undervisar elever i årskurs sju till nio.

3.2 Hur bildlärarna uppfattar sitt jämställdhetsarbete

I följande avsnitt redogörs för följande teman: lärarnas tankar kring jämställdhet och klassiska könsmonster samt lärarnas sätt att arbeta med jämställdhet.

3.2.1 Lärarnas uttryck kring jämställdhet och klassiska könsmonster

Alla lärarna är överens om att jämställdhet är viktigt. Alm anser att det är viktigt att flickor inte får högre betyg bara för att de är flickor. Alm säger följande:

Jag kan bli förvånad över att jag hör många bildlärare säga att tjejer är duktigare. Eller det var lite så när jag kom hit, att tjejerna hade lite högre betyg och det finns inte i mitt huvud. Där försöker jag vara helt blank. Inom vem som lämnar in och vem som gör vad.

Alm tycker således att andra lärare tilldelar elever med olika kön skilda egenskaper vilket resulterar i att flickor får högre betyg än pojkar i ämnet bild. Enligt bildlärare Alm har pojkar svårare för att uttrycka sina känslor än vad flickor har. Alm säger:

Och sen försöker jag göra så att inte uppgifterna uppfattas som för flummiga också. För det kan passa tjejer mer kan jag tycka. Det måste finnas en tanke bakom så att det inte är att måla det du känner för det tycker jag tilltalar tjejer mer.

Flickor ska enligt Alm ha lättare för att måla vad de känner. Till skillnad från flickor behöver pojkar mer konkreta uppgifter då de behöver ett syfte med sitt bildarbete.

Bildlärare Björk har också tankar kring pojkars och flickors olika könsroller i bildämnet. Då flickor traditionellt sätt har högre krav på sig söker de också bekräftelse från lärare och kamrater på ett annat sätt än vad pojkar gör. Det är viktigt att det som de målar blir fint vilket gör att de inte vågar experimentera och utforska i samma utsträckning som pojkar gör, vilket i sin tur gör att de inte kommer vidare i sitt bildspråk. Bildlärare Björk säger följande:

Traditionellt sett kan man säga att flickor. Om vi går de här klassiska könsmodellerna så tycker flickor om att göra bilder medan det kanske i pojkulturen inte har den statusen. När pojkar gör (...) blir det väldigt bra eftersom de undersöker. Men när flickor gör då ska det bli fint. De ska ha bekräftelse från mig att det blir fint och bra och gärna från sina kompisar också. Det finns den här sociala delen i det och de gör att de inte kommer vidare. De stannar där. Men en del pojkar som vågar (...) de kommer mycket längre i sitt bildspråk [...]. Det intressanta är att pojkar som inte har något krav på sig plötsligt kan komma mycket längre än flickor som förväntas vara duktiga i det.

Flickor blir låsta i de föreställningar som finns om att det som de producerar ska vara fint och effekten av detta blir att deras rädsla för att misslyckas leder till att de inte uppnår samma framgång som pojkar.

3.2.2 Lärarnas sätt att arbeta med jämställdhet

Bildlärare Alm bedriver sitt jämställdhetsarbete på följande sätt. Hen arbetar med sexistiska bilder med alla elever som går i årskurs åtta. Syftet är att eleverna ska få en förståelse för hur objektifiering av kvinnor i reklambranschen går till. Hen nämner också för eleverna att det finns få kvinnor i konsthistorien – dock är detta inget som fokuseras på i någon större utsträckning. Bildlärare Alm säger:

Sen kan vi prata om det och hur konsten framställs och varför det är så få kvinnor med och det finns ju många grejer som man kan gå in på. Mycket med reklamen också och hur kvinnor framställs överhuvudtaget i medier [...]. Med åttorna jobbar jag mycket med reklam (...) Jag

jobbar med sexistiska bilder där också där de får välja ut en sexistisk bild som de hittar på nätet.

Alms arbete med sexistiska bilder är ett sätt för hen att bedriva ett normkritiskt arbete. Alm menar att jämställdhetsarbete är något som bör bedrivas diskret för att undvika att killarna i klassen kallar hen för feminist. Alm säger:

Men ibland blir det lite krystat. Man ska få in den här jämställdheten i allt och de kan få motsatt effekt (...) tror jag. (...) ska man hela tiden diskutera det så är det många killar som i den här åldern: -Ja nu är du feminist. Asså man hamnar i fel spår. [...] Här blir det mer en diskussion (...) utan att man hamnar i en massa tjafs om feminism.

Enligt Alm finns det vissa föreställningar kring feminismen och feminister. Fokus flyttas till att handla om vem som är feminist och vad feminismen står för istället för att handla om de faktorer som påverkar jämställdheten i samhället. Vidare säger Alm att man måste akta sig för att vara alltför politiskt korrekt då rädslan för att säga något som kan kränka någon gör att hen känner sig begränsad. Hen säger följande:

Ja men man måste akta sig så att det här inte blir att vi ska vara så politiskt korrekta så att det svänger åt fel håll. Det är samma sak som att jag ska, förhoppningsvis, förhålla mig till eleverna utifrån ett öppet synsätt. [...] Men om jag hela tiden ska ha allt att tänka på finns risken att jag blir en väldigt inskränkt lärare som tillslut inte vågar säga någonting.

Vad som går att utläsa utifrån Alms uttalande är att jämställdhets- och jämlikhetsarbete är invecklat då det kan leda till att någon tar illa vid sig och känner sig förolämpad.

Bildlärare Björk försöker bryta de krav som flickor har på sig när de målar genom att undvika ord som fint och fult och hen använder sig av olika tekniker för att hjälpa flickorna släppa kontrollen, så som att de får teckna av någonting som är upp och ner. Bildlärare Björk säger:

Jag försöker ju få flickorna att, de kan ju vara jätteintresserade men de kommer inte för det sitter så hårt va. Det jag gör är att jag försöker undvika att använda de här begreppen så som vackert, fint och så utan jag säger kanske intressant och så istället. [...] Jag har några tjejer som är medvetna om det själva, då har jag gjort lite tuffare grejer som att du måste måla upp och ner. Du måste försöka göra så att du inte fastnar i det här. (...) att hela tiden försöka bryta mönstren.

Björks uttalande tyder på att hen är medveten om att flickor påverkas av rådande samhällsstrukturer och hen arbetar med att försöka motverka de prestationskrav många flickor har på sig själva.

Bildlärare Ceder tycker att jämställdhet och jämlikhet är viktigt och hen säger att hen är väldigt tydlig med att mänskliga rättigheter är viktigt. Hen arbetar aktivt med att alla i klassrummet ska få ta lika mycket plats oavsett kön eller bakgrund.

Jag jobbar väldigt mycket med eleverna. Eller jag gör det väldigt tydligt för dem att för mig är mänskliga rättigheter men särskilt barns rättigheter jätteviktigt [...] Ibland får man killar tyvärr i klasserna som är väldigt skrikiga och högljudda sådär. Och då säger alltid jag till tjejerna att; jag vill inte att någon ska skrika men om det ska skrikas så ska alla skrika och det ska skrikas lika högt.

Bildlärare Ceders jämställdhetsarbete yttrar sig i att hen uppmuntrar flickor till att ta mer plats oavsett elevers könstillhörighet.

3.3 Bildlärares arbete med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet

I följande avsnitt redogörs för följande teman: bildlärares kunskaper gällande konsthistoria, bildlärares syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien och konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien.

3.3.1 Bildlärares kunskaper gällande konsthistoria

De olika bildlärares förkunskaper i konsthistoria tycks skilja sig relativt mycket åt. Bildlärare Alms konsthistoriska kunskaper tycks ligga på en grundläggande nivå, då hans kunskaper kommer ifrån hans bildläroutbildning. Bildlärare Ceder har läst diverse kurser inom det konsthistoriska fältet och säger sig ha en god inblick i konsthistorien. Bildlärare Björk är den som säger sig ha den bredaste kunskapen gällande konsthistoria då hen är konstnär och anser att goda kunskaper i konsthistoria är viktigt för hans arbete som konstnär. Hen svarar följande på frågan om hen har studerat konsthistoria: ”Inte formellt men jag kan ju säga att jag kan den ganska bra. Eller rättare sagt jag kan den väldigt bra. Det ingår i mitt jobb som konstnär. Det är min ryggsäck”. Enligt bildlärare Björk är det viktigt att kunna sin konsthistoria för att kunna lyfta nya frågeställningar.

3.3.2 Bildlärares syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien

Bildlärares syn på män och kvinnor i konsthistorien går isär. Dock är alla överens om att det är männen som fått mest utrymme. Bildlärare Ceder säger:

[...] Jag försöker sätta mig in i allt mer i kvinnliga konstnärer. De manliga har ju historiskt sett mest haft övertaget eller vad man nu ska säga. Det är de som har hörts och synts mest.

Bildlärare Ceder säger att det främst är manliga konstnärer som fått ta plats i konsthistorien. Vidare tyder Ceders uttalande på att hen själv får fortbilda sig när det kommer till kvinnor i konsthistorien då hen inte fått den kunskapen från de konstkurser hen har studerat. Bildlärare Ceder har reflekterat över att det är färre kvinnor än män som representeras i bildundervisningen och hen tycker att det är viktigt att hitta en balans och medvetet nämna detta för eleverna.

Det är ju enklare från modernismen och framåt att få med kvinnliga konstnärer och på något sätt någorlunda få in en jämvikt där man kan prata om dem. Men det är något som jag medvetet kommenterar (...).

Bildlärare Ceder ser det som sin uppgift att se till att presentera kvinnliga konstnärer för eleverna och det är också något som hen gör. Dock så säger att hen tycker att det är synd att hens kunskaper om kvinnor i konsthistorien inte är bredare än vad de är. Bildlärare Ceder säger: ”[...] det är ju synd att man kan så lite kan man tycka”.

Bildlärare Alm har inte reflekterat alls över att det främst är män som representeras i konsthistorien och hen fokuserar mer på själva verken och de olika konststilarna. På frågan vad hen tänker kring manliga respektive kvinnliga konstnärer i konsthistorien svarar hen: ”Nej, jag tänker nog inte alls”. Vidare säger hen att det är vissa konstnärer som eleverna behöver känna till och att dessa konstnärer är män är för att det är så verkligheten ser ut.

Ja men så var det ju. Så såg ju världen ut då [...] men jag går inte in så mycket på konstnärer egentligen. Jag gör några nedslag när jag pratar konsthistoria. [...] Det är vissa namn som är viktiga att de känner igen och då är det ju män ganska långt.

Bildlärare Alm menar att det endast ingår manliga konstnärer i den kanon som eleverna bör känna till. Alm säger att orsaken till att kvinnor inte fått något utrymme är det för att de inte finns. Bildlärare Björk talar också om en kanon som i princip är oföränderlig. Björk säger:

[...] Kanon är ju redan bestämd [...] Ja. Kanske måste det skrivas en kvinnlig kanon så att vi ska få syn på det ordentligt. [...] Men sen är de ju som så att det här är ju långsamma saker som inte. Det här går inte att förändra. Det är ju så jäkla djupa saker. Det förändras inte så över en natt eller ett decennium heller utan det tar mycket, mycket längre tid.

Enligt både Alm och Björk finns det en kanon som är förutbestämd och som inte går att ändra. Björk spekulerar kring att det behöver skrivas en kvinnlig kanon för att de kvinnliga

konstnärerna ska få plats i rampljuset. Björk menar dessutom att kanon inte går att förändra för att den sitter så pass djupt, och om det skulle gå att förändra den skulle det ta flera decennier.

Vidare säger Björk att konsthistorien inte behöver förändras utan det viktiga är att eleverna lär sig att ifrågasätta och att de skapar ett kritiskt förhållningsätt: ”Man ska ge dem de analytiska förmågorna. Att ha ett kritiskt förhållningsätt. [...] Alltså att lära sig frågorna, inte svaren. För det skiftar[...] Ett kritiskt tänkande. Den intellektuella människan”.

3.3.3 Konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien

Vad finns det då för konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien? Bildlärare Ceder ser det problematiska i att det endast är män som representeras, i form av att flickor inte får några kvinnliga förebilder.

[...] de är ju inspiration (...) Jag har aldrig personligen känt att jag tänkt på det när jag var liten och sådär som att jag behöver en kvinnlig förebild för någonting. Sen nu när man är äldre så kanske man definierar sig och tänker att jo det kanske hjälpte att jag tänkte såhär eller ifrågasatte det här.

Bidlärare Ceder talar om kvinnliga förebilder och att de behövs för att inspirera flickor. Bildlärare Björk anser att uteslutningen av kvinnor får oerhörda konsekvenser i och med att det endast är männens historia som berättas. Hen säger:

Ja! Det får den ju. Den får ofantliga konsekvenser i just det att vi inte får höra den andra rösten, och det andra perspektivet. Vi får inte se den andra bilden. Ämnen som berör ena halvan av befolkningen. Det är klart att det är fruktansvärt.

Enligt Björk går vi miste om halva befolkningens historia och därmed också kvinnans perspektiv på saker och ting, vilket hen tycker är hemskt. Genom konsten delas berättelser och det kan skapas en förståelse för fenomen som annars skulle varit osynliga. Björk säger följande:

På något sätt kan jag (...) få syn på någonting som jag aldrig kan få syn på annars genom ett konstverk. [...] Det förflyttar mitt perspektiv till att få syn på någonting som jag inte kan få syn på annars. Och då breddar ju konsten min erfarenhetsvärld.

När kvinnans röst utesluts förloras förståelsen för varandra. Björk menar att konsten kan hjälpa oss att se saker som vi aldrig annars skulle ha sett.

Bidlärare Ceder tycker att kvinnors konst kan bli för mycket när kvinnor aktivt försöker att ta mer plats. Bildlärare Ceder säger:

De uttrycker ofta mer det feministiska budskapet (...) hellå vi finns också här (...) med då i vissa fall blir det väldigt extremt.

Bildlärare Ceders uttalande tyder på att det feministiska budskapet återigen ses som något negativt.

4 Tolkning av resultat

I följande kapitel kommer studiens resultat tolkas med hjälp av vald teori. Tolkningen av resultatet presenteras med samma rubriker som vid analysen av resultatet.

4.1 Hur bildlärarna uppfattar sitt jämställdhetsarbete

I följande avsnitt redogörs för följande teman: lärarnas tankar kring jämställdhet och klassiska könsmönster samt lärarnas sätt att arbeta med jämställdhet.

4.1.1 Lärarnas uttryck kring jämställdhet och klassiska könsmönster

Något som alla lärarna har gemensamt är att de är överens om att jämställdhet är viktigt, dock påverkas även lärare av normer och osynliga regler. Alm menar att andra lärare tilldelar elever med olika kön olika egenskaper vilket resulterar i att flickor får högre betyg än pojkar i ämnet bild. Detta är enligt Gemzöe (2015, 19-20) fullt naturligt i ett patriarkalt samhälle där dikotomier råder och där bildämnet ses som ett typiskt feminint ämne. Även Stina Wikbergs (2014, 35, 99, 107) avhandling visar på att bildämnet gynnar flickor i högre utsträckning än pojkar då pojkar har svårt att finna sin roll på bilden som ses som ett feminint ämne.

Flickor ska enligt Alm ha lättare för att måla vad de känner – något som tyder på föreställningar om att förmågor är kopplade till kön. Fagerström och Nilsson (2011, 7) menar att kön är socialt och kulturellt konstruerade. Kön är något som vi lär oss, ett slags rollspel. I Alms påstående framgår det också att pojkar behöver ett tydligt syfte med sitt bildarbete medan flickor målar vad de känner. Isärhållandet av könen blir tydligt. Hirdman (1997, 49) menar att det konstruerade könet, genus, byggs upp i genussystem genom att könen hålls isär. I detta fall konstrueras en maskulinitet kring bilduppgifter som har en tanke medan femininiteten handlar om känslor i bildarbete.

De normer som finns och som tillskriver flickor vissa egenskaper förefaller hämmande (Gemzöe 2015, 82) . Flickor blir låsta i de föreställningar som finns om att det som de producerar ska vara fint. Flickors kön och dess inneboende egenskaper ska alltså vara det som avgör hur bra de presterar i bildämnet och effekten av detta blir att deras rädsla för att misslyckas, och att de då också bryter mot rådande normer, leder till att de inte uppnår lika bra resultat som pojkar (jfr Hirdman, 1997,49). I likhet med Alm delar Björk in barnen och deras egenskaper i kön med tillskriva egenskaper, dock så visar Björks uttalande på att hen är medveten om den problematik patriarkala strukturer medför (jfr Gemzöe 2015, 49).

4.1.2 Lärarnas sätt att arbeta med jämställdhet

Bildlärare Alms arbete med att synliggöra objektifieringen av kvinnor i massmediebilder är ett framgångsrikt sätt för att arbeta med jämställdhet. Då massmedias bilder är en av de faktorer som bidrar till isärhållandet av könen och skapandet av normer (Hirdman 1997, 47) lämpar de sig att användas i undervisningen. Objektifieringen av kvinnor är enligt Gemzöe (2015, 82) en del av det förtryck som kvinnor utsätts för. Genom att kvinnor nedvärderas bibehålls också genussystemet vilket enligt Hirdman (1997, 49) innebär en avsiktlig isärhållning av könen och att det manliga är norm. Objektifieringen av kvinnor är ytterligare ett sätt att dela in kvinnor och män i olika dikotomier, där kvinnan är objekt och mannen subjekt. Om Alms arbete med sexistiska bilder är ett sätt för hen att medvetet bedriva ett normkritiskt arbete eller bara följa skolans styrdokument framkommer inte. Enligt det centrala innehållet i bild står det följande under bildanalys: ”massmediebilders budskap och påverkan och hur de kan tolkas och kritiskt granskas” (Skolverket 2011, 22).

Vidare hävdar Alm att jämställdhetsarbete är något som bör bedrivas diskret. Detta för att undvika att killarna i klassen kallar hen för feminist. Enligt Alm finns det vissa föreställningar kring feminismen och feminister. Något som även Gemzöe (2016, 16) belyser som problematiskt när jämställdhetsfrågor diskuteras. Fokus flyttas till att handla om vem som är feminist och vad feminismen står för istället för att handla om de faktorer som påverkar jämställdheten i samhället.

Enligt Frånberg (2010, 179) handlar jämställdhet om förbindelsen mellan män och kvinnor och kunskaper om varför kvinnor och män behandlas olika. Ordboksdefinitionen av feminism är enligt Gemzöe: ”En feminist är en person som anser att kvinnor är underordnade män och att

detta förhållande bör ändras” (Gemzöe 2015, 16). Alms uttalande visar därmed att det råder en okunskap hos eleverna om vad jämställdhet och feminism går ut på, men när de arbetar med medier och masskultur går det att bedriva ett normkritiskt arbete utan att eleverna är medvetna om det. Vidare säger Alm att man måste akta sig för att vara alltför politiskt korrekt då rädslan för att säga något som kan kränka någon gör att hen känner sig begränsad.

Vad som går att utläsa utifrån Alms uttalande är att jämställdhets- och jämlikhetsarbete är komplicerat eftersom ett öppet normkritiskt förhållningssätt nedvärderas. En större medvetenhet kring orättvisor för också med sig ett större ansvar. Detta menar Alm är svårt att förhålla sig till då det alltid finns någon som riskerar att bli kränkt. Enligt Thornberg (2013, 28) finns normer för att underlätta den mänskliga gemenskapen då de syftar till att dela in människor i olika kategorier, i ”vi och dom”. Problemet i nästa steg blir att normer gör så att människor skiljs åt när det rör makt, tillgångar, rang och sociala roller. De som bryter mot normerna, eller i detta fall blir kränkta, kan då ses som problematiska eftersom hänsynstagandet till dem hämmar lärarens sätt att vara. Uttrycket ”politiskt korrekt” bär, i likhet med feminismen, på en negativ laddning.

Bildlärare Björk försöker bryta de krav som flickor har på sig när de målar genom att undvika ord som fint och fult och hen använder sig av olika tekniker för att hjälpa flickorna släppa kontrollen. Björk är medveten om att flickor påverkas av rådande samhällsstrukturer. Dock fokuserar hen på individnivå när hen försöker att bota några utav de symptom som kan uppstå i ett patriarkalt samhälle (jfr Gemzöe 2015, 49).

Bildlärare Ceders jämställdhetsarbete yttrar sig i att hen uppmuntrar flickor till att ta mer plats. Även i detta exempel kan vi se att det finns tydliga könsroller och normer bland eleverna och i likhet med Björk försöker bildlärare Ceder förändra individerna istället för strukturerna. Fagerström och Nilsson (2011, 7) menar att kvinnliga och manliga egenskaper är inlärdade och formade av samhället och att pojkar fostras till att ta mer plats än flickor. Detta innebär att om alla lärare uppmuntrar sina elever till att ta lika mycket plats, oavsett kön, skulle dagens könsmaktsordning där män är överlägsna kvinnor kunna raseras. Det är dock viktigt att komma ihåg att fler faktorer än lärares bemötande påverkar samhällseliga strukturer .

4.2 Bildlärnarnas arbete med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet

I följande avsnitt redogörs för följande teman: bildlärares kunskaper gällande konsthistoria, bildlärares syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien och konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien.

4.2.1 Bildlärares kunskaper gällande konsthistoria

Som det går att läsa i avsnitt 3.3.1 skiljer de olika bildlärnarnas förkunskaper sig åt och likaså deras insikt om detta. Det går att tolka lärans olika kunskapsbredd på olika sett och betydelsen för deras jämställdhetsarbete i undervisningen, men då denna studies respondenter är för få för att kunna anses representativa för lärare generellt så kan inga slutsatser dras.

Ett exempel på att bildlärnarnas insikter om sina konsthistoriska förkunskaper skiljer sig åt är bildlärare Björks uttalande, hen är den som säger sig ha bäst kunskaper gällande konsthistorien, även om hen saknar formell utbildning.

Enligt bildlärare Björk är det viktigt att kunna sin konsthistoria för att kunna lyfta nya frågeställningar. Vad hen menar med "sin konsthistoria" är dock oklart då konsthistorien är föränderlig (Eriksson och Göthlund 2003,15).

4.2.2 Bildlärares syn på manliga och kvinnliga konstnärer i historien

Bildlärnarnas syn på män och kvinnor i konsthistorien går isär. Dock är alla överens om att det är männen som fått mest utrymme. En förlegad konstkanon reproduceras fortfarande i bildundervisningen vilket leder till att eleverna tror att de mest framstående konstnärerna är män (Wikberg 2014). Orsaken till att det främst är manliga konstnärer som fått ta plats i konsthistorien beror på att kvinnor i alla tider varit förtryckta och inte haft samma rättighet och förutsättningar som män (Greer 1980, 13). Ceders uttalande visar på att hen själv får fortbilda sig när det kommer till kvinnor i konsthistorien då hen inte fått den kunskapen från de konstkurser hen har studerat. Skåreus 2018, 177 menar att det är svårt för läraren att bryta mot konstkanon då det förutsätter att läraren själv är påläst och medveten om kvalitetsbegreppets komplexitet.

Det finns flera förklaringar till varför de kvinnliga konstnärerna inte lyckats ta sig in i den etablerade konstvärlden. Enligt Hirdman (1997, 49) har isärhållningen bland annat gestaltat sig i att kvinnor och män har varit verksamma inom olika områden och att kvinnor inte haft möjlighet att etablera sig på konstmarknaden av olika anledningar. Greer (1980,13) menar att kvinnor inte hade ett eget bildspråk utan endast imiterade männens bildspråk medan Werkmäster (2006, 9) å andra sidan hävdar det motsatta, att kvinnor gestaltade en annan verklighet än männen och därmed inte fick ta samma plats eftersom kvinnors konst inte värdesattes i samma utsträckning som männens konst. Kvalitetsbegreppet används för att berättiga denna diskriminering då galleristerna menar att de köper in konst som är av god kvalitet och att de inte kan påverka att konsten till övervägande del är gjord av män (Hermele 2009, 103). Hermele menar att de då är viktigt att syna detta kvalitetsbegrepp då kvalitet ofta är manligt kodat (Hermele 2009, 58).

Bildlärare Ceder har reflekterat över att det är färre kvinnor än män som representeras i bildundervisningen och hen tycker att det är viktigt att hitta en balans och medvetet nämna detta för eleverna. Bildlärare Ceder ser det som sin uppgift att presentera kvinnliga konstnärer för eleverna och det är också något som hen gör. Dock så säger hen att det är synd att hens kunskaper om kvinnor i konsthistorien inte är bredare än vad de är. Enligt Eriksson och Göthlund (3003, 15) är det en risk med att konsumenterna av konst endast konsumerar den konst som redan har uppnått en viss status och att det därför är viktigt att konstforskare och konstkritiker medvetet arbetar för att lyfta konstnärer som annars riskerar att falla bort.

Bildlärare Alm säger sig inte reflekterat alls över det faktum att det främst är män som representeras i konsthistorien och hen fokuserar mer på själva verken och de olika konststilarna. Bildlärare Alm menar att det endast ingår manliga konstnärer i den kanon som eleverna bör känna till. Alm säger dock vid ett tidigare skede av intervjun att hen nämner för eleverna varför det är brist på kvinnor i konsthistorien. Enligt skolans styrdokument (Skolverket 2011, 22) står det dock inte att bildlärarna måste förmedla kunskaper om några specifika konstnärer. Det som ska läras ut är kunskaper om hur bilder och verk är utformade och vilka budskap de förmedlar. Alms uttalande styrker Hirdmans (1997, 49) teori om underordning och att det manliga är norm. Normer är enligt Thornberg (2013, 26-27) så djupt inpräntade i samhället att de anses vara det enda rätta. Alm menar att anledningen till att kvinnliga konstnärer inte fått något utrymme är

för att de inte finns. Hen reflekterar inte över huruvida kvinnors frånvaro i konsthistorien kan bero på patriarkala strukturer.

Enligt både Alm och Björk finns det en kanon som är förutbestämd och som inte går att ändra. Björk spekulerar kring att det behöver skrivas en kvinnlig kanon för att de kvinnliga konstnärerna ska få plats i rampljuset. Detta har dock redan gjorts, och under 80-talet presenterade Germaine Greer hundratals talangfulla kvinnliga konstnärer när hon gav ut sin bok *Hinderloppet*. Björk har i ett tidigare uttalande påpekat att hen kan sin konsthistoria utan och innan och att hen inte känner till Greers bok visar på att Griselda Pollok (DN Kultur, 2007) kan ha rätt i sitt uttalande rörande att manliga konsthistoriker inte är intresserade av att ändra den nuvarande kanon för att producera en ny, mer inkluderande, historia. Björk är av uppfattningen att kanon inte går att förändra för att den sitter så pass djupt, och om det skulle gå att förändra den skulle det ta flera decennier. Greers bok gavs ut för fyra decennier sen och ännu har inget förändrats. Männen är de som sitter på makten (Hirdman, 1997, 40 och Gemzöe, 2015, 19-20) och för att kvinnor ska kunna ta mer plats krävs det att männen delar med sig av denna makt genom att värdera kvinnor och kvinnors arbete lika högt som männens. Att kanon är oföränderlig går Eriksson och Göthlund (2003, 15) emot och de menar att kanon skapas av de som konsumerar och skriver om konst.

Avslutningsvis säger Björk att konsthistorien inte behöver förändras utan det viktiga är att eleverna lär sig att ifrågasätta och att de skapar ett kritiskt förhållningsätt. Det är dock oklart hur eleverna ska kunna ställa dessa frågor om de inte blir upplysta om hur maktstrukturer ser ut och vad de beror på.

4.2.3 Konsekvenser med att utesluta kvinnor i konsthistorien

Enligt bildlärare Ceder behöver flickor kvinnliga förebilder för att få inspiration. Ohlander tar det steget längre och hävdar att uteslutandet av kvinnor i historien och bristen av kvinnliga förebilder kan vara en av de faktorer som ligger till grund för varför vissa flickor uppvisar självdestruktiva drag (Ohlander 2010 73). Uteslutandet av kvinnliga konstnärer lär flickor att de inte har samma möjligheter som pojkar har. Fagerström och Nilsson (2011, 7) menar att pojkar fostras till att ta mer plats än flickor, vilket ur ett feministiskt perspektiv är orsaken till att könsmaktsordningen där män står över kvinnor bevaras.

Enligt Björk går vi miste om halva befolkningens historia och därmed också kvinnans perspektiv på saker och ting, vilket hen tycker är hemskt. Detta är något som Werkmäster (2006, 9) lyfter och hon fastslår att eftersom kvinnor gestaltar en verklighet ur ett annat perspektiv betraktas inte deras skapande som lika värdefullt. Den kvinnliga konsten är därför normbrytande eftersom det manliga är norm inom konsten (jfr Thornberg 2013, 26-27). Pollock (DN Kultur, 2007) hävdar att manliga konstkritiker behandlar kvinnliga konstnärer som att de inte existerar, vilket kan förklara varför kvinnans röst inte gör sig hörd. Konsten förmedlar berättelser vilket skapar en större förståelse för andra människors upplevelser och världar.

Bildlärare Ceder tycker att kvinnors konst kan bli för mycket när kvinnor aktivt försöker att ta mer plats. Detta tyder på att det feministiska budskapet återigen ses som något negativt, vilket grundar sig i normer och dikotomier. Män tillskrivs positiva kvaliteter medan kvinnor tillskrivs negativa kvaliteter (Gemzöe 2015, 16).

5 Sammanfattning

Lärarna uppfattar sitt jämställdhetsarbete på följande sätt: Det finns tydliga könsroller – något som bland annat visar sig i att flickor i en högre grad är pojkar känner stora krav på sig att prestera i bildämnet, vilket leder till att de hämmas i sitt bildskapande. Objektivisering av kvinnor i form av sexistiska mediebilder är, enligt både tidigare forskning och denna studie, ett bra sätt för bildlärarna att arbeta med jämställdhet i skolan, då jämställdhetsarbetet på detta vis kan bedrivas på ett diskret sätt. Detta är för att det finns en negativ bild av feminismen och en rädsla hos läraren för att verka för ”politiskt korrekt”. De lärare som är medvetna om genussystemet och patriarkatet och dess effekter fokuserar främst på att åtgärda problemen på individnivå.

I frågan om bildlärarnas arbete med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet framkom följande: Alla bildlärarna enas om att det är män som fått mest utrymme i konsthistorien – dock skiljer sig deras åtgärder åt. Bildlärare Alm anser att det inte går att påverka, bildlärare Ceder ser det som sin uppgift att medvetet lyfta in kvinnliga konstnärer i undervisningen och Björk i sin tur anser att jämställdhetsarbete bedrivs genom att eleverna lär sig att ifrågasätta och bli normkritiska. Vidare anser både Alm och Björk att det finns en specifik kanon som främst består av manliga konstnärer. Dock så står det inte i skolans styrdokument att lärarna måste lära ut denna specifika kanon. Feminismen framställs som något negativt och

kvinnors konstnärliga uttryck uppfattas som överdriven och skrämmande då de bryter mot normen.

6 Diskussion

Syftet med min studie var att undersöka om bildlärare i skolans år 7-9 arbetar med jämställdhet när de undervisar i konsthistoria. Mitt resultat visar att alla tre bildlärare arbetar med jämställdhet men de gör det på olika sätt. De tycker att det är viktigt att bedriva jämställdhetsarbetet diskret för att inte möta så stort motstånd från elever och de fokuserar främst på individnivå när de försöker åtgärda de uppkommande problemen. När det kommer till hur lärarna arbetar med jämställdhet med avseende på bild- och konsthistoria är alla tre eniga om att de är med och reproducerar en manlig kanon. Detta är dock inget de tidigare har fokuserat på och de menar att det är ofrånkomligt då det är så världen ser och har sett ut – något som stämmer överens med Hermeles förklaring om det manligt kodade kvalitetsbegreppet (Hermele 2009, 58).

Trots att resultatet visar att alla lärarna arbetar med jämställdhet – Alms och hens arbete med sexistiska bilder, Björk när hen lär sina elever ifrågasatta maktstrukturer och slutligen Ceder när hen försöker lyfta in kvinnor i undervisningen och när hen uppmuntrar flickorna till att ta lika mycket plats som pojkarna – menar jag att skolans jämställdhetsarbete har en lång väg kvar att gå. Ann-Sofie Ohlander (2010, 73) skriver att uteslutandet av kvinnor i historien kan leda till att både pojkar och flickor påverkas negativt, något som även bekräftas av Wikbergs (2014) studie. Den enkönade representationen påverkar eleverna negativt och istället för att motarbeta klassiska könsnormer bevarar de snarare dem. Könsroller hindrar både pojkar och flickor i sitt identitetsskapande eftersom det finns normer som säger vad som är rätt och fel (jfr Fagerström och Nilsson 2011, 7, Hirdman 1997, 49 och Ohlander 2010, 73).

För att lärare ska kunna bedriva en mer genusmedveten undervisning är det viktigaste att lärarna först och främst blir medvetna om hur de själva är med och bidrar till att återskapa könsskillnader. Detta kan de göra genom att identifiera var, när och hur dessa skillnader uppstår. (Skåreus 2018, 173-174). Det är svårt att bryta den traditionella konstkanon som reproduceras i bildundervisningen då det kräver att läraren själv är påläst inom konsthistoria men även känner till kvalitetsbegreppets komplexitet (Skåreus 2018, 177). Detta bekräftar det jag befarade, att jämställdhetsarbetet blir beroende av lärarens personliga intressen och engagemang. Jag önskar

att lärarutbildningen tog ett större ansvar för detta, vilket de enkelt kan göra genom att medvetandegöra lärarstudenterna om hur de är med och påverkar och återskapar könsskillnader hos elever.

Avslutningsvis: bildlärarna ingår i den krets som kan vara med och påverka och som formar morgondagens konsthistoria. Jag anser därför med stöd av min studie att de har en viktig roll när det kommer till att medvetet lyfta de konstnärer som annars tenderar att falla bort, och då menar jag inte bara kvinnor, utan att alla som lever i vårt samhälle. Sverige är ett mångkulturellt land och allas röster borde få höras. Det är dags för en förändring. Vi har hört mannens historia nu är det dags att lyssna till alla andra.

7 Slutsats och rekommendationer

Resultatet visar att lärarna har olika uppfattning av hur deras jämställdhetsarbete bör utföras och vad jämställdhet innebär. De tre bildlärarna arbetar med konst- och bildhistoria med avseende på jämställdhet på olika sätt. Bildlärare Alm belyser objektifieringen av kvinnor i medier och masskultur när hen arbetar med sexistiska bilder i årskurs åtta. Bildlärare Björk fokuserar på att göra eleverna normkritiska och uppmuntrar dem till att ifrågasätta rådande maktstrukturer. Bildlärare Ceder lyfter medvetet in kvinnliga konstnärer i undervisningen för att eleverna ska få kvinnliga förebilder och hen uppmuntrar flickorna till att ta lika mycket plats som pojkarna.

Då studiens empiri grundar sig på ett fåtal bildlärares uttalanden säger inte studien något generellt om jämställdhet. Dock så är studien relevant då den synliggör bildlärares betydelse för jämställdheten och visar på dolda maktstrukturer i ämnet bild.

Vidare studier inom området skulle kunna undersöka hur lärarutbildningen behandlar normkritik och jämställdhet och hur de olika ämnesinriktningarna inkluderar jämställdhet i utbildningen. Ett annat intressant perspektiv skulle kunna vara att undersöka vem som skriver kanon och då också vem som har rätt att ändra på kanon.

Referenser

Tryckta källor:

- Brinck, Ingar, Eriksson, Yvonne & Göthlund, Anette (2003). *Från modernism till samtidskonst: svenska kvinnliga konstnärer*. Lund: Signum
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Dalen, Monica (2008). *Intervju som metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Fagerström, Linda & Nilson, Maria (2008). *Genus, medier och masskultur*. Malmö: Gleerups
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2, utök. uppl. Stockholm: Liber
- Gemzöe, Lena (2014). *Feminism*. Falun: Bilda förlag.
- Greer, Germaine (1980). *Hinderloppet*. Uppsala: Brombergs förlag.
- Hermele, Vanja (2009). *Konsten - så funkade det (inte)*. Stockholm: Konstnärernas riksorganisation (KRO)
- Hirdman, Yvonne (1997). *Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning*. Litteratursociologi / Lars Furuland & Johan Svedjedal (red.).
- Lindberg, Anna Lena (2014). *Konst kön blick*. 2:a upplagan. Studentlitteratur. Lund.
- Lykke, Nina (2009). *Genusforskning – en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Liber AB. Stockholm.
- Lykke, Nina (2003). *Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen*. Kvinnovetenskaplig tidskrift. 24(2003):1, s. 47-56
- Ohlander, Ann-Sofie (2010) *Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia*. SOU 2010:10.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 4., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Skåreus, Eva (red.) (2018). *Estetiska ämnen och genus*. Första upplagan Malmö: Gleerups

Thornberg, Robert (2013). *Det sociala livet i skolan: socialpsykologi för lärare*. 2. uppl. Stockholm: Liber

Werkmäster, Barbro & Werkmäster, Barbro (2006). *De berömda och de glömda: kvinnliga svenska modernister 1900-1930*. Halmstad: Mjellby konstmuseum

Wibeck, V. (2010). Fokusgrupper. *Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.

Wikberg, Stina (2014). *Bland självporträtt och parafraser: om kön och skolans bildundervisning*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2014

Otryckta källor:

DN Kultur.

Tillgänglig på internet: <http://www.dn.se/kultur-noje/konst-form/feministisk-pionjar-i-konsten> (Hämtad: 2017-05-14).

Frånberg, Gun-Marie (2010). *Att bli medveten och förändra sitt förhållningssätt: jämställdhetsarbete i skolan*. Stockholm: Fritze

Tillgänglig på Internet: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/155965> (Hämtad: 2017-06-13).

Konstruktiv normkritik – *en rapport om normkritik i europeiska socialfondens projekt*. 2012

Tillgänglig på internet: <http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/02/Konstruktiv-normkritik.pdf> (Hämtad: 2017-06-15).

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (2011). Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> (Hämtad: 2017-05-15).

Rutberg, Hanna (2017). *Konsten att skriva historia - en studie av hur genus konstrueras i konstvetenskaplig kurslitteratur om modernismen*. Examensarbete Kulturanalysprogrammet. Umeå universitet.

Tillgänglig på internet: <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1086286/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad: 2017-06-15)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm.

Tillgänglig på internet: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad: 2017-06-15).

Bilagor

Bilaga A

Intervjuguide

Nedan följer studiens intervjuguide. Intervjuguiderna har lett mig genom intervjuerna, med plats för följdfrågor. Intervjuerna har innehållit fyra kategorier bestående av: Bakgrund om läraren, Jämställdhet, undervisning och elev/samhällspåverkan.

Övergripande intervjuguide

Tema 1

Bakgrund om läraren:

- Kön?
- Vilket år är du född?
- Hur länge har du arbetat som lärare, och i vilka sammanhang?
- Vilka åldrar/årskurser arbetar du mot?
- Vad har du för utbildning?

- Har du något konstintresse?
- Vad har du för konsthistoriska förebilder?
- Har du studerat konsthistoria?
- Var har du fått dina konsthistoriska intressen ifrån?

Tema 2

Jämställdhet:

I styrdokumenterna står det att skolan ska arbeta för jämställdhet.

- Hur avspeglas dina tankar kring jämställdhet i din pedagogiska praktik?
- Hur arbetar du med jämställdhet i bildämnet?
  - Kan du ge några exempel (på hur du gör i din pedagogiska praktik?)

- Vilka erfarenheter har du kring manliga och kvinnliga konstnärer i konsthistorien?
- Vad tänker du om manliga respektive kvinnliga konstnärer i konsthistorien?

- Är det manliga eller kvinnliga konstnärer som får mest utrymme?
  - Vad har du för tankar kring det?
  - Kan uteslutningen av kvinnor i konsthistorien få några konsekvenser på något sätt?

- Vilka erfarenheter har du vad det gäller elevers val av favoriter i konsthistorien
  - På vilket sätt kan detta påverka elever i ett jämställdhetsperspektiv?

- Hur ser du på representationen av kvinnliga respektive manliga konstnärer i den samtida konsten?
  - Kan du utveckla detta?

Tema 3

Undervisningen

- Hur väljer du ut vilka konstnärer som ni ska arbeta med i din pedagogiska praktik?
- Vad har du för erfarenheter kring manliga och kvinnliga konstnärers representation i bildämnet?
- Vilka typer av läromedel så som böcker, bilder, internet, kompendier använder du dig av i din undervisning?
- Har du reflekterat över vilket kön som representeras? Vad har du för tankar kring det?
- Hur skulle du kunna lägga upp din undervisning annorlunda?

Tema 4 – Elevpåverkan (& med tiden samhällspåverkan)

- Vad har urvalet av de konstnärer som finns beskrivna i konsthistorien för påverkan på elever och samhället i stort?

Avslut:

- Finns det något du känner att du vill tillägga?